

arxiu

País Valencià, una extrema dreta que ve de lluny

vista prèvia >

Impunitat. D'aquesta manera es pot descriure la relació de l'extrema dreta valenciana amb la societat i els poders fàctics del país. Què l'ha portat a aconseguir-ho? Com s'ha situat en un altar quasi intocable? L'assumpció per part d'àmplies capes socials i de l'elit civil de les seves idees ha permès que avui, encara, l'extrema dreta al País Valencià sigui una realitat i un problema.

Francesc Viadel

Periodista i sociòleg

francescjesusvg@blanquerna.url.edu

En l'imaginari de no poca gent, València, el País Valencià, ha estat un territori on tradicionalment l'hegemonia ideològica i política ha caigut de la banda de les esquerres així com d'un antic i moderat republicanisme. Paradoxalment, però, al País Valencià se l'ha conegut també durant els darrers anys per la vitalitat d'una extrema dreta que es reparteix entre els seguidors d'un regionalisme catalanofòbic i els d'un espanyolisme tradicional, els militants del qual s'han reivindicat igual de valencianistes que els primers. Regionalisme, catalanofòbia i espanyolisme han estat components comuns de l'extrema dreta valenciana.

El cas és que si aquesta extrema dreta ha pogut mantenir la seva activitat i perdurar sense gaires problemes, és perquè hi havia —i hi ha— unes condicions favorables, vull dir un tipus de societat i un tipus de política determinada. Negar això seria enganyar-se com s'han enganyat tantes vegades els valencians en qüestions tan rellevants com ara la de la corrupció, la de la relació de submissió política amb l'Estat central o la de la pèssima qualitat de la seua dieta comunicativa.

Així, doncs, el país bolxevic imaginat inclús pels mateixos partits de l'esquerra, si mai va existir, ja fa molt de temps que és pura il·lusió. Una il·lusió, això no obstant, tan poderosa que al Cap i Casal fins i tot se la va creure la dreta local postfranquista amb Rita Barberà (1948-2016) al capdavant. Aleshores, —això és a l'endemà de la mort de Franco—, l'esquerra estava molt mobilitzada i, d'altra banda, Barberà i els seus, no les tenien totes de que la continuada repressió del Règim hagués acabat amb tot vestigi d'un clima social de tolerància, associacionisme obrer i anticlericalisme que havia donat fama de rojos als valencians. Val a dir que el fet que València fos capital d'Espanya durant la Segona República, encara que a contracor dels propis valencians, no feia si no validar un mite que va ser relativament merescut fins el 1939.

Després d'acabada la guerra, d'aquella ciutat blasquista i anticlerical de principis del segle XX, d'aquella societat republicana dels anys 1930, en va quedar ben poca cosa. Ni dins, ni fora. Les circumstàncies bèl·liques van propiciar, per exemple, que Catalunya tingués un exili important

des de tots els punts de vista. Les expectatives de fugir dels valencians derrotats van ser, però, inexistents just després que les tropes sedicioeses arribaren a la platja de Vinaròs el 15 d'abril de 1938. Els vençuts quedaren bloquejats i al llarg i ample del territori s'instal·laren més de trenta camps de concentració. La repressió desencadenada fou brutal. Vicent Gavarda, l'historiador que millor ha documentat aquest aspecte, ha determinat que al País Valencià el nombre de víctimes se situà en el 2,34% el doble que a Catalunya, on fou de l'1,2%. El territori es va convertir ràpidament, també, en una destinació de luxe per al nou funcionariat franquista procedent d'arreu d'Espanya. Els valencians que havien quedat tenien una consciència nacional difusa, una llengua en retirada sense a penes erudits, i tanta por i fam com la resta d'espanyols.¹

Una vegada restaurada la democràcia, l'esquerra —o l'esquerreta, com va trobar oportú qualificar el sempre mordaç Joan Fuster (1922-1992)— a penes va «manar» una dècada

1 GINÉS SÀNCHEZ, *La Instauració del franquisme al País Valencià*.

Regionalisme, catalanofòbia i espanyolisme han estat components comuns de l'extrema dreta valenciana

en què va estar permanentment fustigada pel bloc conservador i els seus poderosos aliats econòmics i mediàtics. El valencianisme cultural i polític que s'havia articulat a finals de la dècada de 1960 al voltant de les idees de Joan Fuster, per la seva banda, hagué de conformar-se només en influir. Malgrat tot, no hem de menystenir aquesta influència en la mesura en què va aconseguir evitar la sucursalització plena del país, la seva extinció com a subjecte cultural i lingüístic.

El 1995, la derrota a les eleccions a Corts Valencianes del socialista Joan Lerma (1951), va dur al poder Eduardo Zaplana (1956) ajudat per Vicente González Lizondo (1942-1996), líder polític de l'anticatalanista Unió Valenciana (UV).² En un tres i no res, el PP va assumir l'ideari del lizondisme, va fulminar UV i va ocupar el poder durant vint llarguíssims anys en els quals va tenir temps d'instaurar un

autèntic neorègim. Ara, des de fa poc, el PSPV i Compromís amb l'aquiescència de Podem, miren de governar un país devastat per la crisi i la corrupció i, com ahir, viuen sotmesos al xantatge permanent d'una dreta «colpista» que no es cansa d'invocar agressivament l'anticatalanisme o d'aixecar la bandera d'un patriotisme espanyol intransigent i inquisidor. No és una casualitat la repetició obsessiva d'aquesta estratègia que, d'altra banda, tants rèdits electorals ha donat. Val a dir, que el País Valencià juga un paper important en el tauler territorial espanyol. Només cal imaginar com serien de distintes les coses amb una societat valenciana desacomplexada en termes nacionals i decidida en la defensa dels múltiples interessos compartits amb Catalunya. Tot plegat, Madrid no tan sols s'ocupa de munyir econòmicament els valencians, sinó també de mantenir-los en tots els sentits dins de la cleda de l'estat nació espanyol.

Cal tornar a insistir en la idea que durant les darreres dècades la dreta espanyolista sempre ha estat hegemònica. I encara avui, malgrat totes les aparences. L'origen d'aquesta preeminència ve de lluny. El 1966,

el sociolingüista Lluís Vicent Aracil (1941), en plena efervescència del valencianisme, advertia en un article amb motiu de la celebració del primer centenari del diari conservador *Las Provincias* que les classes dirigents, l'oligarquia local i monàrquica, eren responsables de la cristallització d'un «valencianisme» vagament regional, sucursalment centripet i intoxicat per una rústica *méfiante anticatalane*. Aracil anava més enllà i culpava aquesta classe del «deficient desenvolupament econòmic del País i la formidable immobilització històrica en què sembla que estem encallats. Aquesta època ha estat tan llisa i uniforme, que costa d'establir una perspectiva, a falta de punts destacats de referència. Llorente, Blasco, Sorolla i el mestre Serrano³ semblen ahir mateix. De fet, no estan superats i és com si estiguessen vius encara».⁴ Dècades després poques coses han canviat.

Aquest «valencianisme» patrioter i de classe que va denunciar Aracil,

2 Unió Valenciana, fundada en maig de 1980 per alguns prohoms del franquisme com l'alacantí Vicente Ramos (1919-2011) o l'exalcalde de València Miguel Ramón Izquierdo (1919-2007), va convertir-se en el partit exclusivament anticatalanista del país, adquirint quotes molt importants de poder fins l'inici del seu declivi iniciat amb la renovació del PP capitanejada per Zaplana.

3 El polític valencià Vicent Blasco Ibàñez (1867-1928); el pintor, Joaquim Sorolla (1863-1923), el musicòleg i compositor, Josep Serrano (1873-1941); i el poeta Teodor Llorente (1836-1911).

4 ARACIL, «Notes sobre un segle de vida valenciana».

Si l'extrema dreta ha pogut mantenir la seva activitat i perdurar sense gaires problemes ha estat perquè hi havia una societat i un sistema polític que ho tolerava

representat durant la Transició per la UCD o per Aliança Popular, va ser capaç d'imposar durant aquell període l'univers simbòlic del regionalisme conservador i de tallar de soca-rel les tímides aspiracions de les esquerres a construir un país modern, revalencianitzat lingüísticament i cultural, políticament desucursat. La dreta, posem per cas, va avortar el tebi procés de normalització lingüística que els socialistes havien iniciat o va determinar també models econòmics totalment lesius per al territori com era el de la construcció. A l'última, es tractava, evidentment, de mantenir a tota costa un status quo econòmic, un poder i una influència que es confonia amb la de l'antic règim. I encara ara fan la mateixa cosa.

Les forces conservadores tenien els mitjans i una certa legitimitat social. Sabien també jugar amb les pors d'una societat desinformada, en molts sentits prepolítica, atemorida i consternada pels canvis. Tot i això, sense la violència —la física i la simbòlica en el sentit del sociòleg Pierre Bourdieu (1930-2002)— el resultat potser hauria estat un altre. Tot plegat, UCD i Aliança Popular van articu-

lar i posteriorment, instrumentalitzar políticament el «blaverisme», un autèntic moviment social mobilitzat contra una suposada incorporació a la força dels valencians en Catalunya i a favor, naturalment, de la sagrada unitat d'Espanya. Aquest blaverisme va fer, segons l'assagista Vicent Bello el paper d'un autèntic moviment feixista de masses. Altrament, explica Bello que «al voltant de la línia medullar constituïda per l'anticatalanisme, el blaverisme aplega, de forma desestructurada i asistemàtica, tot un conjunt heteròclit de repertoris temàtics de la ultradreta i el conservadorisme».⁵ Entre totes les victòries parcials aconseguides pel blaverisme des de 1976, Bello en destacarà el fet que la seva «ideologia» hagi estat assumida per amplis sectors de les classes mitjanes tradicionals. En aquest èxit contribuï, sense dubte, la poderosa influència del diari *Las Provincias* en aquell moment dirigit per Maria Consuelo Reyna (1944) i que encara avui juga la carta de l'anticatalanisme. En aquest moment, el diari se centra en atacar les tèbies polítiques lingüístiques de la Generalitat per tal d'afavorir les

5 BELLO, *La Pesta Blava*.

expectatives de vot de la dreta en un context mediàtic sense televisió ni ràdio públiques que permetrien al Govern valencià esclarir de forma objectiva moltes de les informacions manipulades pel diari.

L'anticatalanisme va ser la força de xoc dels partits de la dreta tradicional contra els canvis a més d'assumir-ne la representació indígena del nacionalisme espanyol més furibund convertint-se alhora en una síntesi de tots els tòpics del conservadorisme més ultramuntà com ara el del catolicisme més ortodox o l'antimarxisme. Falangistes, carlistes com els del Cercle Cultural Aparisi y Guijarro⁶ i nostàlgics del franquisme es van sumar a la croada contra el catalanisme i les esquerres. De tots aquests grupuscles, el més conegut ha estat el Grup d'Acció Valencianista (GAV), fundat el 18 de juny de 1977 per defensar les posicions del secessionisme lingüís-

6 El Cercle Cultural Aparisi y Guijarro es va fundar el 23 de maig de 1959 per tal d'emparar sense molestar al règim l'activitat de l'antic Centro Tradicionalista carlí. A partir de 1970, sota la presidència d'Eduardo Chulià, el Cercle juga un paper important en l'activisme anticatalanista. De fet, formaren part del mateix, o estigueren vinculats, personatges com Miquel Adlert, Pascual Martín Villalba, segon president del GAV o l'articulista de l'ABC, Obedilio Jovaní. PEREZ DOMINGO, *50 años de Carlismo en Valencia*.

El valencianisme cultural i polític que s'havia articulat a finals de la dècada de 1960 al voltant de les idees de Joan Fuster hagué de conformar-se només en influir

tic. El GAV, encara en actiu, s'ha caracteritzat des de sempre pel seu activisme violent i intimidatori. Malgrat tot, l'associació, oficialment dedicada a la cultura, ha rebut subvencions de les institucions del PP, notablement de l'Ajuntament de València sent alcaldessa Rita Barberà.

No cal oblidar que el blaverisme va ser violent i alguns dels seus elements i grupuscles van compartir, sense cap dubte, amb el suport de les clavegueres de l'Estat. A l'enorme reguitzell d'actes de terrorisme de baixa intensitat cal afegir encara alguns d'un simbolisme molt eloqüent. Em refereixo als dos intents d'assassinat de Joan Fuster, el 4 d'octubre de 1978 i l'11 de setembre de 1981, i del filòleg Manuel Sanchis Guarner (1911-1981), el 4 de desembre de 1978. En cap dels casos, aquests atemptats han estat esclarits. Recordar també l'assassinat a Alacant del jove militant del Moviment Comunista del País Valencià, Miquel Grau i Gómez (1957-1977), l'octubre de 1977 i la liberalitat amb què va ser jutjat el seu assassí i membre de Fuerza Nueva, Miguel Panadero (1958) indultat parcialment pel Govern

d'Adolfo Suárez després de complir cinc dels dotze anys de presó a que havia estat condemnat. Recentment l'Ajuntament d'Alacant, governat per una coalició formada pel PSOE, Compromís i «Podem» havia posat el nom d'un dels carrers de la ciutat a Grau aprofitant una renovació del nomenclàtor per fer complir la Llei de la Memòria Històrica. La decisió va ser recorreguda pel PP davant els tribunals i acceptada per un jutge. Des de març de 2017, el carrer torna a dur el nom de l'aviador franquista, Joaquín García Morato (1904-1939).

No en va, la impunitat amb què ha actuat l'extrema dreta ha estat una dolorosa constant. La va denunciar en el Senat el dirigent socialista Alfons Cucó⁷ el 1979 i el 1980, i quasi vint anys després va fer el mateix a Corts Valencianes el valencianista Pere Mayor (1959). Ni les forces policials ni els responsables polítics que les han comandat s'han interessat mai per saber la veritat. L'extrema dreta és, doncs, al País Valencià un problema policial, també.

⁷ Sobre aquest aspecte és molt interessant consultar les intervencions de Cucó al Senat aplegades al llibre *Papers públics*.

Un dels episodis més brutals es va donar l'11 d'abril de 1993 quan a la població de Montanejos —Alt Millars— va ser assassinat el jove independentista Guillem Agulló (1974-1993) a mans d'un grup de feixistes. Malgrat la claredat en què es van produir els fets, el jutge encarregat del cas va reduir els fets a una simple baralla desproveint-los de tota la seva càrrega política. El principal responsable de la mort, Pedro Cuevas (1971), només va complir vuit anys de presó. Cuevas va tornar a ser notícia arran de la batuda policial de 2005 coneguda com a «Operación Panzer» contra el grup nazi armat al qual pertanyia. El 2007 es va presentar en les llistes del partit ultradretà Alianza Nacional a la població de Xiva davant la consternació d'un sector de la societat. La mort d'Agulló ha esdevingut un dels símbols més rotunds de la brutalitat en què han actuat els feixistes al país.

Val a dir que durant els darrers anys l'extrema dreta estrictament anticalanista ha vist molt minvada la seva activitat, al contrari que altres grups com España 2000 que han aprofitat els efectes devastadors de la crisi econòmica per

El PP va assumir l'ideari del lizondisme, va fulminar UV i va ocupar el poder durant vint llarguíssims anys en els quals va tenir temps d'instaurar un autèntic neorègim

créixer i mantenir una presència significativa igual que han fet altres grups similars arreu d'Europa. España 2000 va ser fundada el 2002 i durant anys dirigida per José Luis Roberto (1953), director d'una escola propietat del Ministeri de Defensa, de l'agència de seguretat privada Levantina de Seguridad, i president durant molts anys de la Asociación Nacional de Empresarios de Locales de Alterne, partidària de la legalització de la prostitució. Tot i que aquesta formació política tan sols compta amb un regidor a la localitat de Silla, ciutat de poc més de 18.000 habitants de l'Horta de València, s'ha caracteritzat per una important capacitat de mobilització centrada generalment contra la immigració.⁸ De fet, España 2000, a més de relacionar-se amb d'altres partits com Democracia Nacional, ha mantingut també bons contactes amb formacions estrangeres com el Front National francès. Cal dir que Alacant fou la ciutat on van recalar uns 30.000 *pièds-noirs*, colons en el país nord-africà, francesos la majo-

ria d'ells, després de la independència d'Algèria el 1962.⁹ Jean-Marie Le Pen (1928), exveterà de la Guerra d'Algèria i fundador de la formació ultra francesa, mantingué un estret contacte amb alguns d'aquests exiliats als inicis de la seva carrera política.

Com sigui, el principal problema de l'extrema dreta al País Valencià no és la seva existència sinó més aviat la indiferència en què aparentment és percebuda pel conjunt de la societat, la impunitat amb què actua. Les violències de l'anticatalanisme rarament han centrat l'interès dels mitjans de comunicació de l'Estat ni tampoc mai no han concitat un excessiu entusiasme en la premsa «regional». I a més, de la dreta suposadament democràtica, n'han obtingut una certa complicitat ideològica.

Els valencianistes han estat les principals víctimes dels seus atacs. Els darrers temps assistim de nou a ràtzies, arreu del país, contra locals de formacions com Compromís, tan inquietants com les que ja van patir les seus del Bloc o d'Esquerra

Republicana del País Valencià el 2007 i 2008 o els locals del Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament del País Valencià o Acció Cultural del País Valencià un any després.

La darrera edició del meu assaig *No mos fareu catalans. Història inacabada del blaverisme*¹⁰ l'acabava fent un repàs d'actes violents comesos impunement a finals de la dècada del 2000 i recordant un text de Joan Fuster publicat a *Judicis finals*¹¹ que diu així: «La violència engendra violència. Però —no ho oblideu— també la tolerància engendra violència, i el desesper engendra violència, i —sobretot— la veritat engendra violència». Malauradament, les causes que han originat el problema continuen sense resoldre's. Problema que hauria d'abordar-se des de l'educació, des de l'enfortiment de les institucions democràtiques i d'una premsa resolta a destapar el maniqueisme de la dreta sempre disposada a utilitzar la manipulació i la catalanofòbia per a obtenir un avantatge electoral i mantenir-se en el poder.

8 En les eleccions municipals de 2011 va obtenir 8.066 vots, el 2,3% del total, que li va donar quatre regidors al País Valencià.

9 SEVA, *Alacant: 30.000 pièds-noirs*.

10 VIADEL, *No mos fareu catalans. Història inacabada del blaverisme*.

11 FUSTER, *Judicis Finals*.

Madrid no tan sols s'ocupa de munyir econòmicament els valencians, sinó també de mantenir-los en tots els sentits dins de la cleda de l'estat nació espanyol

En l'horitzó ara mateix planen algunes incògnites importants. D'una banda, l'agreuament de la crisi actual que tal i com ha advertit Anne-Marie Thiesse «pot provocar flamarades xenòfobes i el retorn a situacions de violència i d'inseguretat que semblaven oblidades des de feia dècades».¹² De l'altra, hi ha la situació actual de Catalunya i la temptació de l'Estat i dels partits que li donen suport de tornar a convertir el País Valencià, com en els anys 1970, en el gran tallafoc. Aviat ho sabrem. ■

■ Bibliografia

ARACIL, Lluís Vicent. «Notes sobre un segle de vida valenciana». A *Serra d'Or*, núm. 6, 1966.

BELLO, Vicent. *La Pesta Blava*. València: Tres i Quatre, València, 1988.

CUCÓ, Alfons. *Papers públics*. València: Editorial Fernando Torres, 1983.

FUSTER, Joan. *Judicis finals*. Palma: Moll, 1960.

GARVADA CEBELLÁN, Vicent. *Els afusellaments al País Valencià (1938-1956)*. València: Publicacions de la Universitat de València, 2007.

GINÉS SANCHEZ, Andreu. *La Instauració del franquisme al País Valencià*. València: Publicacions de la Universitat de València, 2010.

PÉREZ DOMINGO, Luis. *50 años de carlismo en Valencia. Circulo Aparisi Guijarro (1959-2009)*. València: Publicaciones del Circulo Aparisi Guijarro, 2009.

SEVA, Antoni. *Alacant: 30.000 pieds-noirs*. València: Tres i Quatre, 1968.

THIESSE, Anne-Marie. França. *Quina identitat nacional?* Barcelona: Afers, 2017.

VIADÉL, Francesc. *No mos fareu catalans. Història inacabada del blaverisme*. València: Publicacions de la Universitat de València, 2009.

12 THIESSE, França. *Quina identitat nacional?*.